

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2016. május 2.

**MAGYAR NYELV
ÉS IRODALOM**

**KÖZÉPSZINTŰ ÍRÁSBELI
ÉRETTSÉGI VIZSGA**

**JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI
ÚTMUTATÓ**

**EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA**

A szövegértési feladatok megoldásának értékelése, pontozása

- A válaszokra csak a javítási-értékelési útmutatóban megadott pontszámok, illetve rész-pontszámok adhatók. Fél pont nem adható.
- A hiányzó válasz minden esetben 0 pont.
- Az értékelő tanár a dolgozatban jelölje és pontozza a helyesírási hibákat, és a pontszámot adja hozzá a szövegalkotási feladat helyesírási pontszámaihoz. A helyesírási hibák pontozásához a mellékletben közöltek az irányadók. *A magyar helyesírás szabályai* 11. és 12. kiadása szerinti helyesírást is el kell fogadni.
- A javító tanár csak az útmutatóval lényegében egyező tartalmú választ értékelheti pontokkal. A megfogalmazás természetesen eltérhet a javítási útmutatótól. Több helyes válasz esetében a lehetőségeket / jel különíti el egymástól.
- Amennyiben a vizsgázó a feladatban előírtnál több választ ír, akkor az első (megadott számú) megoldást kell figyelembe venni.
- A pontozásban figyelembe kell venni a felelet megfogalmazását is, amennyiben ezt az útmutató előírja.

*Olvassa el figyelmesen az alábbi szöveget, majd válaszoljon a kérdésekre!
Egyes feladatok végén zárójelben adjuk meg a megoldást segítő szövegrészlet számát.*

Miről vallanak a papiruszok?

(1) Ha az egykori görög szellem írásos megnyilatkozásain végigtekintünk, ugyanazt érezzük, mint amikor az olümpiai szentélykörzet rommezején járunk. Amint ott az egykori szent liget eleven életének csak romjait látjuk, amelyek között alig egy-egy alkotás tudott ellenállni a természeti erők és az emberi kéz pusztító hatásának, úgy mindabból, amit az antik görögség írásba foglalt, csak kis töredéke élte túl hosszú századok enyészetét.

(2) Hogyan maradtak fenn ezek a kimagasló szellemi építmények, egy Homérosz, Platon, Szophoklész és sok más antik mű? A görög klasszikusok eredeti kéziratai nem maradtak ránk, hanem csak késő másolataik. Azok a kéziratok, amelyekből a könyvnyomtatás korában megjelent első kiadások készültek, nagyrészt a középkorból, a Bizánci Birodalomból valók. A ránk maradt kéziratok tehát csak késő másolatai az eredeti példányoknak, amelyektől több mint ezer éves időköz választja el őket.

(3) A görög irodalom termékei, amelyek egy jó része előadásra, tehát hallásra volt szánva, vagyis amelyek hordozója eredetileg az élőszó volt, már a Kr. e. 5. századi Athénban „könyvvé lettek”, azaz írásban rögzített formát nyertek. A műveket olvasták, azok szövege közkézen forgott, s éppen ezért több példányra volt szükség belőlük. A sokszorosítás azonban akkor még mai szemmel nézve kezdetleges módon, kézi másolás útján történt.

(4) Mire írtak az ókoriak? Kőre, ércre, fatáblára, állati bőrre és egy, a ma használatos papírhoz hasonló növényi anyagra, a papiruszra. Az egyes anyagok azonban már természetüknél fogva más és más jellegű írásművek megőrkítésére szolgáltak. A kőre vésett monumentális „feliratok” például – a felirat sajátos jellegének megfelelően – tartalmilag is korlátozottak: a nagy nyilvánossághoz szólnak, tehát rendszerint a közösséget érdeklő állami okiratokat, szerződéseket, sírfeliratokat örökítenek meg.

(5) Bizánci kéziratok és feliratok – ezek voltak tehát sokáig azok az emlékek, amelyek antik írásokat közvetítettek és megőriztek számunkra. Alig több mint félszázada annak, hogy egy, a régi görög művelődéstől átítatott területen hirtelen megint feltört a föld alól az antik írásoknak egy egészen más jellegű forráscsoportja: a papiruszok.

(6) A Vezúv kitörése (Kr. u. 79.) alkalmával eltemetett Herculaneum romjai közül egy régi római villa könyvtárából 1752–1754 között több száz, részben elszenesedett papirusztekercs került elő. E felfedezés nagy feltűnést keltett, az itáliai utazók áhítattal szemlélték az antik írásokat. Pedig akkor még nem is sejtették tartalmukat; nem tudták, hogy az ún. „herculaneumi tekercsek”, amelyek kigöngyölítésén, kibetűzésén és kiadásán azóta immár egész sereg tudós fáradozik, a filozófus Epikurosnak (Kr. u. 55–135) és iskolájának iratait őrizték meg számunkra.

(7) A szórványos leletek után 1877–78 telén váratlanul nagy tömegben bukkantak elő a föld alól papiruszok. Az egyiptomi Medinet el-Fajum környékén a helyi lakosok antik szemétdombra bukkantak, ahová egykor a hulladékot és az elhasznált papiruszt dobálták. A szemétdombok alól papiruszok ezrei kerültek elő, amelyeket aztán Kairóba szállítottak kiárusítás céljából. A kairói piacról éveken át vásárolták ezeket az európai utazók, s legnagyobb részük egy bécsi gyűjteménybe került.

(8) Az előkerült görög papiruszok számát csak megközelítőleg lehet meghatározni. Eddig több mint 100 000 görög papirusz került a világ különféle gyűjteményeibe. Teljesen ép és sértetlen papirusz csak ritkán kerül elő, sok esetben apró darabokból kell összeállítani az egyes lapokat vagy tekercseket. Nagy türelmet kíván az olvashatatlan, egyéni írások kibetűzése, és nem kis fejtörést okoz a csonka szövegek kiegészítése, arról nem is szólva, hogy a papiruszokban a kutató sokszor máshonnan nem ismert szavakra vagy kifejezésekre bukkan, amelyek megfejtése nem könnyű feladat. A nehézségek leküzdésére a tudomány természetesen segítségül veszi a modern technika minden vívmányát.

(9) A papirusz a papirusznád rostjából készült antik íróanyag. Az előkerült leletek arról tanúskodnak, hogy a papiruszt három formátumban használták írásra. Kisebb írásművek, levelek és okmányok számára a tekercsből tetszés szerinti darabokat, egyes lapokat levágtak. Nagyobb írásművek másolására eredetileg a tekercs alakú könyv szolgált. Ez 7–10 méter hosszú, egymáshoz ragasztott papiruszlapokból álló szalag volt, amelyre a mai lapoknak megfelelő, egymást követő oszlopokban másolták a szöveget. Hogyan olvasták a papirusztekercset? Az olvasó a térdén fekvő tekercset két kézzel vízszintesen tartja, s abból annyi van kigöngyölve, amennyit olvas, tehát egy-két írásoszlop. Miközben halad az olvasásban, a tekercs végét lassan legöngyöli, de ugyanakkor az elejét ismét feltekeri. A mai könyvforma, a kódex a Krisztus születése körüli években tűnik fel. Itt az egyes papiruszlapok már nincsenek szalagszerűen egymáshoz ragasztva, hanem egymás fölött helyezkednek el.

(10) Az egyiptomi eredetű papirusz az ókori művelődés egész területén elterjedt. Ez az íróanyag azonban, amely még a papírnál is romlandóbb, csak kivételes körülmények és sajátos klimatikus viszonyok között maradhatott fenn. A megszenesedett herculaneumi tekercseken kívül főként sivatagos területeken kerültek elő papiruszok, ahol a száraz homok konzerválta azokat.

(11) A papiruszok tartalmi szempontból két csoportba sorolhatók. Vannak irodalmi szövegeink, amelyek rendszerint korábbi görög irodalmi művek másolatai, és vannak nem irodalmi szövegeink. Az első csoportba tartozó papiruszok ismét két részre oszthatók. Vannak olyanok, amelyek már ismert művek másolatait tartalmazzák, tehát olyanokét, amelyeket bizánci kéziratok útján is ismerünk, és vannak olyanok, amelyek korábban egyáltalán nem ismert műveket őriztek meg számunkra.

(12) Éppen ezért szenzációs felfedezés erejével hatott, amikor a papiruszkutatások nyomán az egyiptomi szemétdombokról olyan irodalmi alkotások kerültek napfényre, amelyeket korábban elveszettnek vélték. Ezek között a legjelentősebbek a kardalszerző Pindarosz (Kr. e. 6–5. század) költészetének újabb töredékei és kortársának, Bakkhülidésznek, a görög kardalköltészet másik nagy művelőjének húsz költeménye. A drámai töredékek között a legjelentősebb Szophoklész (Kr. e. 497–406) „*Nyomkeresők*” című szatírdramája, amely erre az addig kevésbé ismert műfajra és egyben Szophoklész művészetére is új fényt derített. Kizárólag a papiruszoknak köszönhetjük a kései athéni komédia legnagyobb művésze, Menandrosz (Kr. e. 342–290) darabjainak az ismeretét.

(13) A nem irodalmi papiruszok az antik élet legkülönbözőbb szövegeit őrizték meg számunkra. Vannak ezek között hivatalos jellegű okiratok, rendeletek, beadványok, kérvények, jelentések, átiratok, jegyzőkönyvek, szerződések. A nem hivatalos jellegű iratok szintén a legváltozatosabb tartalmúak. Egymás mellé sorakoznak kötelezvények, adóslevelek, csekkek, meghívók, imák, jóslatkérések, iskolai feladatok és főleg magánlevelek ezrei.

(14) A papiruszok nemcsak szélesítették látókörünket az antik világra vonatkozóan, hanem megadták szemléletünknek a harmadik dimenzióját is; ami eddig képszerű volt, az most szinte testté vált: közelebb jött hozzánk, élni és mozogni kezdett. Ezek az írások arról tanúskodnak, hogy a hellenisztikus világ korunkétól sokban eltérő, de sokban rokon művelődési légkörében a mindennapi élet emberei éppen úgy küzdöttek, szenvedtek és örültek, mint mi, hogy lelkükben tisztább és kevésbé tiszta érzések éppen úgy váltogatták egymást, mint manapság.

Forrás: Moravcsik Gyula: *A papiruszok világából*. Franklin-társulat, Budapest, 1942, II-XXVI. A feladathoz igazított, rövidített szöveg.

1. Egészítse ki az 1. bekezdés hasonlatát értelmező hiányos mondatot! Ügyeljen arra, hogy a választott szavak nyelvi szempontból is illeszkedjenek a mondat szerkezetébe!

Az első bekezdés hasonlatában a szerző a **görög kultúra / szellem / fennmaradt írásos töredékeit / fennmaradt írásos megnyilatkozásait** hasonlítja az **olümpiai szentély / szent liget rommezőjéhez**. A hasonlóság alapja az, hogy **a görög kultúra írott alkotásai / az olümpiai szentély (egyaránt) csak töredékeiben maradt ránk. / sem a görög szellem / irodalom írásos emlékei / töredékei, sem az olümpiai szentélykörzet építményei nem tudtak ellenállni a természeti erők és az emberi kéz pusztító hatásának.**

Az első és a második hiányzó válaszelem kiegészítése fordítva is elfogadható: **az olümpiai szentély rommezőjét** hasonlítja a **görög kultúra / szellem / fennmaradt írásos töredékeihez/ fennmaradt írásos megnyilatkozásaihoz**.

Más hasonló, helytálló megfogalmazás is elfogadható.

Nem adható pont arra a kiegészítésre, amely nem illeszkedik a mondat szerkezetébe.

Adható **3, 2, 1, 0** pont.

3 pont: 3 helytálló válaszelem.

2 pont: 2 helytálló válaszelem.

1 pont: 1 helytálló válaszelem.

2. Alkosson a szöveg egésze alapján két, egész mondatban megfogalmazott, egymástól lényegében különböző érvet, amely alátámasztja az alábbi tételmondatot!

A papiruszok fölfedezése jelentős fordulatot hozott az ókori világ kutatásában.

Lehetséges válaszok:

- Korábban csak nevükről ismert szerzők teljesen új / eddig ismeretlen irodalmi alkotásai kerültek elő. /
- Már ismert művek új másolatai kerültek elő.
- Korábban elveszettnek hitt alkotások kerültek elő.
- A nem irodalmi papiruszok révén lehetővé vált az ókori társadalom / gazdaság / hétköznapi élet tanulmányozása.
- Az ókori világ szinte életre kelt / érthetőbbé / szemléletesebbé / életszerűbbé elevenebbé / vált a papiruszleletek hatására.
- Kiderült, hogy az ókor emberének élete hasonlított a mai emberéhez.

Adható **2, 1, 0** pont.

Egy, a szöveg megállapításaira, tényeire épülő, helytálló megállapítás 1 pont.

Csak lényegileg különböző érvekre adható meg a maximális 2 pont.

3. Adjon az adott bekezdés témáját jól kifejező, legalább három szóból álló címet a szöveg alábbi részeinek! (A névelő is szóznak számít.)

Lehetséges válaszok:

3. bekezdés:

Az irodalmi művek rögzítésének kezdetei / Kézi sokszorosítás Athénban / A sokszorosítás kezdetei / A kézi sokszorosítás kezdetei / A hallott szöveg könyvvé válik

Adható **1, 0** pont.

7. bekezdés:

Az első tömeges papiruszlelet fölfedezése / Papiruszleletek az egyiptomi szemétdombon / A Medinet el-Fajumban talált papiruszleletek

Adható **1, 0** pont.

9. bekezdés:

A papirusz fölhasználásának módjai / A papirusz három típusa / A tekerctől a kódexig / Hogyan olvasták a különböző papiruszokat? / A mai könyvforma előzményei

Adható **1, 0** pont.

3 szónál kevesebbet tartalmazó válaszra nem adható pont. Csak a bekezdés lényegét kifejező cím értékelhető ponttal.

4. A szöveg bekezdései logikus rendben kapcsolódnak egymáshoz.

Hasonlítsa össze a 11. és 12. bekezdést! Keresse meg a kapcsolatokat a két bekezdés között! Legalább három érdemi megállapítást tartalmazó egybefüggő válaszában fejtsse ki, milyen logikai, nyelvi, tartalmi elemek fűzik össze a két bekezdést!

Lehetséges válaszelemek

Logikai-tartalmi elemek:

- a 11. bekezdés **csoportokba sorolja** a papiruszleleteket, a 12. bekezdés pedig a 11. bekezdés csoportjainak egyikét mutatja be részletesen
- a két bekezdés közül a 11. elvontabb / absztraktabb / általános szinten beszél az irodalmi papiruszokról / a 11. bekezdésben általánosságban említett irodalmi művekről van szó / a 12. bekezdés az előző bekezdés általános, elvont szintjét **konkretizálja** / konkrét szerzőket és műveket említ
- a 12. bekezdés **logikailag magyarázza** / megmagyarázza a 11. bekezdés utolsó mondatának állításait / a 12. bekezdés lényegében a 11. bekezdés utolsó mondatának tartalmát viszi tovább, azt fejti ki
- a 12. bekezdés konkrét tény, egy helyszín említésével (egyiptomi szemétdomb), továbbá az ott megtalált papiruszok példáival **egészíti ki** / **hitelesíti** a 11. bekezdésben említett csoportosítást (irodalmi szövegek és nem irodalmi szövegek)

Nyelvi elemek:

- a két bekezdést összekapcsoló **kötőszavak és kapcsolóelemek**: 11.: „...*amelyek korábban egyáltalán nem ismert műveket...*”; 12.: „*Éppen ezért...*”
- a két bekezdést összefűző **rokon értelmű szavak**
- a 11. bekezdés utolsó mondatának egyik gondolatát (*egyáltalán nem ismert műveket őriztek meg számunkra*) a 12. bekezdés első mondata **más megfogalmazásban megismétli**

(amelyeket korábban elveszettek vélték), de **tovább is építi** / tovább is viszi a gondolatot: új közlés az újabb papiruszok felfedezésének ténye és hatásának említése (téma-réma viszony)

Adható **3, 2, 1, 0** pont.

Logikai-tartalmi kapcsolatra vonatkozó helytálló közlésenként 1 pont, összesen adható 2, 1, 0 pont.

Nyelvi elemre vonatkozó helytálló közlésre adható 1, 0 pont.

5. Az alábbi táblázatban a görög irodalmat rögzítő írásos kultúra kialakulásának, fennmaradásának és felfedezésének fontosabb állomásait olvashatja időrendben. Egészítse ki a táblázat hiányzó rovatait! Ügyeljen arra, hogy minden sort kitöltsön! (2, 3, 6, 7)

Helyszín	Jelentős esemény	Idő
Athén (elfogadható még: görög területek)	az irodalmi művek sokszorosításának kezdete	Kr. e. 5. század
Bizánc / Bizánci Birodalom	a görög irodalmi művek másolatainak létrejötte	középkor
Herculaneum (romjai)	az első jelentős papiruszlelet felfedezése	1752-1754
Medinet el-Fajum	az első tömeges papiruszlelet felfedezése / az antik szemétdomb felfedezése	1877-78

Adható **4, 3, 2, 1, 0** pont.

Csak helyesen kitöltött teljes sorért adható pont.

Minden helyesen kitöltött sor 1 pont.

6. Milyen tényezőknek és körülményeknek köszönhető az, hogy a különösen sérülékeny papiruszok ilyen nagy tömegben maradtak ránk? Válaszában 3 különböző tényezőt emeljen ki! (6, 7, 10)

Lehetséges válaszlelemek

- A papiruszok tűz során elszenesedhettek, mint Herculaneumban, így könnyebben fennmaradhattak.

- A papiruszok kedvező klimatikus viszonyok között is megmaradhattak, például a száraz homokban / a sivatagos területen.

- A véletlennek is köszönhették a felfedezésüket, Egyiptomban például a szemétdombon maradt fenn sok papirusz. / A helyszín indokolja a különösen nagy számú leletanyag fennmaradását, hiszen, amit feleslegesnek tartottak, a szemétdombra dobták.

- Az ókori könyvtárakban összegyűjtötték és óvták a papiruszokat.

- A papiruszleleteket feltárásukat követően nagy becsben tartották, gyűjteményekben őrizték.

Adható **3, 2, 1, 0** pont.

- 3 pont: 3 különböző, helytálló tartalmi elem.
 2 pont: 2 különböző, helytálló tartalmi elem.
 1 pont: 1 helytálló tartalmi elem.
 0 pont: hiányzó vagy hibás válasz.

7. A szöveg több olyan ókori szerzőt említ, akinek életművét új megvilágításba helyezték a papiruszleletek. (6, 12)

a) Keressen a szövegből egy-egy példát olyan költőre és drámaíróra, akiről jelentős újdonság derült ki a papiruszleletekből! Adja meg, pontosan milyen újdonságra derült fény az adott alkotóval kapcsolatban!

Szerző neve:	Drámaíró lehetséges válaszok:		Költő lehetséges válaszok:	
		Szophoklész	Menandrosz	Pindarosz
Újdonság:	„Nyomkeresők”/ (egyetlen) szatírájátékának megismerése	a papirusznak köszönhetjük művei / komédiái / darabjai megismerését	újabb töredékek előkerülése	(20) teljes kardal / költemény

A teljes értékű válaszhoz elegendő csak az egyik drámaíró, illetve csak az egyik költő és a hozzájuk kapcsolódó újdonság közlése.

Adható 4, 3, 2, 1, 0 pont.
 1 helyes válaszelem 1 pont.

b) Melyik, a szövegben papiruszleletekkel összefüggésbe hozott szerző nem illeszthető az a) feladat egyik kategóriájába sem? Indokolja választát!

- szerző neve: **Epikurosz (és iskolája)**
- indoklás: **Epikurosz filozófus volt / vagyis nem volt drámaíró, sem pedig költő.**

Adható 2, 1, 0 pont,
 Soronkénti helyes válasz 1 pont.

8. Milyen feladatokat kell megoldania a papiruszokkal foglalkozó kutatónak? Válaszában említsen meg 4, a szövegből azonosítható tevékenységet! (6, 8)

Lehetséges válaszelemek:

- Olykor ki kell göngyölni az elszenesedett papiruszokat. (6)
- Ki kell adnia a megfejtett szövegeket. (6)
- Sok esetben apró darabokból kell összeállítani az egyes lapokat vagy tekercseket. (8)
- Ki kell betűznie az olvashatatlan, egyéni írást. (8)
- Ki kell egészítenie a csonka szövegeket. (8)
- Máshonnan nem ismert szavakat, kifejezéseket kell megfejtenie. (8)

Adható 4, 3, 2, 1, 0 pont.
 Minden helytálló válaszelem 1 pont.

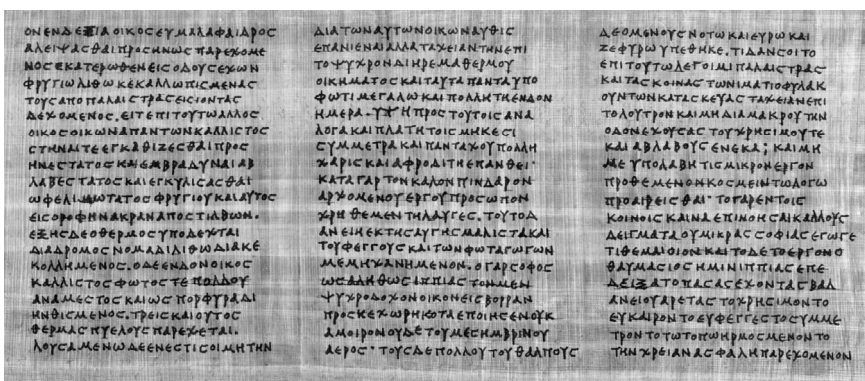
9. Az alábbi képek az írás rögzítésének a szövegben említett különböző módjaira mutatnak példát. A kérdések megválaszolásával egészítse ki a táblázatot! (4, 9)

A)

B)

C)

	A) kép	B) kép	C) kép
Milyen szövegeket rögzítettek ezen a módon?	a nagy nyilvánosságot érintő / közösséget érdeklő állami okiratokat / szerződéseket / sírfeliratokat	rövidebb / kisebb írásművek / levelek / okmányok	nagyobb írásművek
Hogyan hozták létre?	belevésték a kőbe	tekercsből levágtak darabokat	papiruszlapokat egymás mellé ragasztottak
Milyen méretűek voltak?	monumentális méretűek	1 lapnyi méretűek / kisebb / tetszés szerinti darabok / egyes lapok	7-10 méter hosszú

Adható 6, 5, 4, 3, 2, 1, 0 pont.

Egy helyesen kitöltött cella 1 pont.

10. Az alábbi részletek különféle papiruszletek szövegéből valók. Nevezze meg, hogy a papiruszletek 11. bekezdésben elkülönített két nagy, fő csoportja közül melyikbe sorolhatók be az alábbi idézetek!

A) „Elismerem, hogy tőled kétszázhatvan ezüst drachma összeget kaptam, semmivel sem többet, havi egy drachma kamatra folyó hónaptól számítva...”

Csoport megnevezése:

- nem irodalmi papirusz / nem irodalmi szöveg

Adható 1, 0 pont.

Helytálló megnevezés 1 pont.

A szövegrészlet milyen nyelvi-tartalmi jellemzői alapján sorolható a csoportba? Adjon meg legalább 2 érdemi jellemzőt!

Lehetséges válaszlelemek:

- precíz, adatközlő fogalmazás (pl. szám adatok)
- hivatalos nyelvhasználat / szaknyelv jellemzi (pl. kamat)
- kerüli a költői nyelv használatát
- prózai szöveg / a tördelés, a szöveg képe jelzi, hogy prózai szöveg
- témája egy kölcsönügylet, így ez a szöveg valószínűleg (két barát közötti) adóslevél / nyugta / elismervény (*tőled*)

Adható 2, 1, 0 pont.

1 helyes válaszlelem 1 pont.

-
- B) „Mert ezt az istenek között titok fedi,
 hogy róla Héra hírt ne kapjon semmiképp.
 Mert Zeusz lejött e rejtett házikóba, hogy...”

Csoport megnevezése:

- irodalmi papirusz

Adható 1, 0 pont.

Helytálló megnevezés 1 pont

A szövegrészlet milyen nyelvi-tartalmi jellemzői alapján sorolható a csoportba? Adjon meg legalább 2 érdemi jellemzőt!

Lehetséges válaszlelemek:

- verses forma
- az istenek / a mitológiai utalások jelenléte irodalmi szövegre utal
- emelkedett nyelvhasználat (pl. *titok fedi*)
- a tördelés, a szöveg képe jelzi, hogy verses szövegforma
- szabályos ritmus / időmértékes verselés

Adható 2, 1, 0 pont.

1 helyes válaszlelem 1 pont.

SZÖVEGALKOTÁS

Nyelvi és szerkezeti szempontból értékelni csak az adott három téma egyikéről szóló dolgozatot lehet.

Ha a vizsgázó egynél több (két vagy három) szövegalkotási feladatot old meg, és választását nem jelöli egyértelműen (nem húzza alá, melyiket választotta, vagy nem húzza át a szerinte érvénytelen megoldást), akkor a javító tanárnak a vizsgadolgozatban szereplő megoldások közül a sorrendben első megoldást kell értékelnie. Ha a vizsgázó egyáltalán nem oldott meg szövegalkotási feladatot, az adott feladatra kapott pontszáma: 0.

A SZÖVEGALKOTÁSI FELADAT ÉRTÉKELÉSÉNEK ELVEI

A lehetséges tartalmi elemek felsorolása nem jelenti azt, hogy a helyes feladatmegoldásban valamennyi elemnek szerepelnie kell. A lehetséges tartalmi elemekben adott választól eltérő minden jó megoldás értékelendő.

1. A szövegalkotási feladatok értékelése a teljesítménytartományokban közölt kritériumok, valamint az adott feladathoz tartozó lehetséges tartalmi elemek figyelembevételével történik. (A lehetséges tartalmi elemekben megfogalmazott szakszerűség nem kritériuma a maximális pontszámnak.)
2. A javítási-értékelési útmutató leírja a tartalmi minőségre (elérhető: 20 pont), a szerkezetre (elérhető: 20 pont) és a nyelvhasználatra (elérhető: 20 pont) adható pontok három teljesítménytartományát. A teljesítménytartományokon belül az értékelő dönt az elért pontszámról.
3. Az értékelő tanár a dolgozatban jelöli a szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibákat. A jelöléshez, valamint a helyesírási hibák pontozásához a mellékletben közöltek az irányadók.

ÉRVELÉS, EGY MŰ ÉRTELMEZÉSE, ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉS
TARTALMI KIFEJTÉS

	témataratás (megfelelés a feladatnak, szempontoknak, szövegbázisnak; problémaérzékenység)	állítások jellege (világismeret, gondolkodási kulturáltság)	tárgyszerűség (műveltség, tájékozottság)
20–15 pont	<ul style="list-style-type: none"> - megfelelés a választott témának, címnek, feladatnak - tartalmas kifejtés - gondolati érettség - ítélőképesség, kritikai gondolkodás megnyilvánulása - a feladattól függően: személyes álláspont megfogalmazása 	<ul style="list-style-type: none"> - releváns példák, hivatkozások - hihető, meggyőző állítások - kifejtett állítások - a témának, feladatnak megfelelő mennyiségű állítás 	<ul style="list-style-type: none"> - megfelelő tárgyi tudás és tájékozottság - az ismeretek helyénvaló alkalmazása - indokolt hivatkozás vagy idézés
14–9 pont	<ul style="list-style-type: none"> - lényegében megfelel a választott témának, címnek, feladatnak 	<ul style="list-style-type: none"> - témához tartozó és attól eltérő kijelentések változása - nem kellően meggyőző példák (<i>pl. az érvek nem mindig támasztják alá a kellő mértékben az állításokat</i>) 	<ul style="list-style-type: none"> - zömükben helytálló tárgyi elemek - nem kellő mélységű és részletességű tudás - tárgyi, fogalmi félreértések
8–1 pont	<ul style="list-style-type: none"> - eltérés a témától, címtől, feladattól - feltűnő tartalmi aránytalanság (<i>pl. életrajz a műértelmezés rovására</i>) - konkrét kifejtés helyett általánosságok 	<ul style="list-style-type: none"> - kevés releváns példa, utalás - ismétlődések - gyenge vagy hibás állítások 	<ul style="list-style-type: none"> - hiányos tárgyi tudás - tárgyi, fogalmi tévedések

A SZÖVEG MEGSZERKESZTETTSÉGE

	felépítés, műfajnak való megfelelés	koherencia, arányosság, tagolás	terjedelem
20–15 pont	<ul style="list-style-type: none"> - megfelel a feladatban megjelölt műfajnak, a témának, a gondolatmenetnek - logikus, tudatos felépítés - az állítások/gondolati egységek világos kapcsolódása 	<ul style="list-style-type: none"> - van bevezetés, kifejtés, lezárás; ezek elkülönülnek és arányosak - jól tagolt bekezdések - globális és lineáris kohézió megvalósulása 	<ul style="list-style-type: none"> - az elvárt terjedelemnek megfelelő
14–9 pont	<ul style="list-style-type: none"> - helyenként következtelen felépítés - indokolatlan gondolatmenetbeli váltások - a részek közti összefüggés nem mindig világos (pl. bizonytalanság a nyelvi kapcsolóelemek használatában) 	<ul style="list-style-type: none"> - van bevezetés, kifejtés, lezárás; ezek elkülönülnek, de aránytalanok vagy formálisak (pl. túl hosszú vagy a feladathoz nem szorosán kapcsolódó bevezetés) - egyenetlenség lényeges és lényegtelen elválasztásában (pl. elhagyható bekezdések) 	<ul style="list-style-type: none"> - főlegesen hosszú
8–1 pont	<ul style="list-style-type: none"> - széteső írásmű: <ul style="list-style-type: none"> • lényegét tekintve zavaros gondolatmenet (pl. csapongás, ismétlődések) • nem halad meghatározható irányba • az író elvész a dolgozatban 	<ul style="list-style-type: none"> - hiányzó vagy álbevezetés / álbefejezés - a főbb szerkezeti részek nem különülnek el egymástól - szövegösszefüggésbeli hiányosságok (pl. alanyváltás) - hiba, hiányosság a kohéziót megteremtő eszközök (pl. kötőszók, névmások) használatában 	<ul style="list-style-type: none"> - kirívóan rövid

NYELVI MINŐSÉG

	nyelvi norma, hangnem, stílus	mondat- és szövegalkotás	szókincs
20–15 pont	<ul style="list-style-type: none"> - egészében megfelel a témának, a helyzetnek, az esetleges személyes véleménynyilvánításnak 	<ul style="list-style-type: none"> - témának megfelelő változatosságú - gördülékeny, élvezetes, választékos 	<ul style="list-style-type: none"> - szabatos, árnyalt, választékos - szakkifejezések helyes használata
14–9 pont	<ul style="list-style-type: none"> - lényegében megfelel a témának, a helyzetnek 	<ul style="list-style-type: none"> - nem elég változatos - helyenkénti nyelvi-nyelvtani hibák (pl. egyeztetés, vonzat) 	<ul style="list-style-type: none"> - olykor a köznyelvitől eltérő (pl. szleng)
8–1 pont	<ul style="list-style-type: none"> - csak részben felel meg a témának, a helyzetnek 	<ul style="list-style-type: none"> - színtelen, igénytelen (pl. egyszerű mondatok túlsúlya) - dagályos - gyakori a nyelvi-nyelvtani hiba 	<ul style="list-style-type: none"> - szegényes - tartalmi jellegű szótévesztés

Érvelés

„Mert kérdezni, rákérdezni, sőt kételkedni a legritkább esetben jelent tudatlanságot, inkább azt, hogy a kérdező számtalan helyről várja a válaszokat. A lenézett, a meggyanúsított kérdőjelet ezért én a legdemokratikusabb írásjelnek tartom. Aki kérdez, számít mások részvételére, bízik bennük, olyannyira, hogy még a segítségüket is igényli. Aki kérdez, összefogásra buzdít, tanácskozással: össze akarjuk kötni a múltat a jövővel, a titkot az értelemmel – épp a kiegyenesített kérdőjeleket fektetve le a hídpadlónak. [...] A kérdőjelek mögött mindig várákosítás van; jónak és rossznak helycserés drámája, örökös hiányérzet, mely szabadságvágyat szül, és sóvárgásból építkezik.”

Forrás: Csoóri Sándor: *Nomád napló*. Novellák, esszék, karcolatok. Kérdőjelek. Bp. 1979. Magvető
<http://www.pim.hu/object.911d3909-5490-4635-93e6-6ebce240e2d6.ivy>

Ön szerint a kérdezés, a rákérdezés, a kételyre is építő gondolkodás miért és hogyan viszi közelebb az embert a megismeréshez, a tudáshoz? Fejtse ki egyetértő vagy vitázó véleményét a Csoóri Sándor-idézetben jellemzett kérdező magatartásról, a kérdező tudás szerepéről, értékéről! Érveiben – személyes tapasztalatai mellett – legalább három különböző irodalmi mű által felvetett kérdésre is hivatkozzon! (Lírai, epikai, drámai művekből egyaránt meríthet.)

Ha a feladatkiírásban szereplő legalább három irodalmi hivatkozás hiányzik vagy hiányos, a megoldás tartalmi szempontból nem kerülhet a 20–15 pontos felső sávba.

Lehetséges tartalmi elemek:

A személyes tapasztalatok említéséhez, a kérdezés, rákérdezés, kétely értelmezéséhez általában:

- a felnövekedésünk természetes velejárója, gondolkodásunk kialakulásának megkerülhetetlen antropológiai jellemzője a kérdezés, a válaszok keresése, ütköztetése
- különböző kérdések és álláspontok megbeszélése, értelmezése, ütköztetése a mindennapi társas érintkezés része
- jó kérdésnek minősül minden olyan kérdés, ami az adott (társas) szituációban releváns, nem sértő, hiteles
- az adott szituációban nem releváns vagy viselkedési normákat sértő kérdéseket, tapintatlannak, agresszívnek, zavarba hozónak, feleslegesnek formálisnak szokták tartani
- a jókor feltett jó kérdés támogatja a problémamegoldást
- a jó kérdés mások figyelmes meghallgatására készíti
- a jó kérdés lényeglátó, gondolkodásra készíti, fejleszti a kritikai gondolkodást, a kreativitást; képes a gondolkodás korrekciójára
- a kérdezést tarthatjuk igazságkereső, a lét, a világ megértését kutató tevékenységnek is
- kérdések megfogalmazása a tudásszerzés egyik lehetséges útja, módszere
- a kérdésfeltevés lehet kultúrafüggő: az egyes kultúrákban eltérőek a tiltott témák, a tabutémák, amelyekről nem illik kérdezni
- a Csoóri Sándor-idézetben a kérdés, a kérdezés a világ megismerésének természetes része, kollektív tevékenység, mely során sokféle egyéni, egyedi értelem adódhat össze
- az idézet szerint valódi kérdések megfogalmazása és a kételkedés a gondolkodó ember fő jellemzője

- a világ változékonysága miatt természetes a kérdések lezáratlansága, és mindig új és új kérdések születése

A támogató érvekkel szembe állítható gondolatok:

- a kérdező, kételkedő ember magánya, elutasíthatósága
- a kételkedés esetenként nem választ és bizonyosságot, hanem újabb kínzó kérdéseket vet fel, egészen a perspektívátlanúságig
- az örökös kétely gátja lehet a cselekvésnek
- kérdésekkel is lehet befolyásolni, manipulálni embertársainkat jó és rossz célok érdekében
- a vizsgáló hivatkozhat olyan bölcséleti, morális kérdésekre is, amelyek őt véleményalkotásra készítették

Lehetséges irodalmi példák:

- Szophoklész: *Antigoné*
- Cervantes: *Don Quijote*
- Vörösmarty Mihály: *Csongor és Tünde*
- Dosztojevszkij: *Bűn és bűnhődés*
- Jókai Mór: *Az arany ember*
- Ibsen: *Vadkacsa*
- Bulgakov: *A Mester és Margarita*
- Arany János balladái
- Lev Tolsztoj regényei
- Mikszáth Kálmán: *Hová lett Gál Magda?*
- Katona József: *Bánk bán*

- lehetséges a szállóigeeként is ismert részletek említése, például:

- „Lenni vagy nem lenni?” (Shakespeare: *Hamlet*)
- „Régi kor árnya felé visszamerengni mit ér?” (Kölcsey: *Huszt*)
- „Rabok legyünk vagy szabadok?” (Petőfi Sándor: *Nemzeti dal*)
- „Egy szálíg elveszünk-e mi?” (Petőfi Sándor: *Szörnyű idő*)
- „Mi a magyar most? – Rút sybarita váz.” (Berzsenyi Dániel: *A magyarokhoz I.*)
- „Mi a boldogság?” (Kölcsey: *Parainesis Kölcsey Kálmánhoz*)
- „Óh, te Szél, / Késhet a Tavasz, ha már itt a Tél?” (Shelley: *Óda a nyugati szélhez*)
- „Mi az, mi embert boldoggá tehetne?” (Vörösmarty: *A merengőhöz*)
- „Ez hát a sors és nincs vég semmiben?” (Vörösmarty Mihály: *Gondolatok a könyvtárban*)
- „Oh, mondd: ha előbb halok el tetemimre /könnyezve borítasz-e szemfödelet?” (Petőfi Sándor: *Szeptember végén*)
- Álmodtam-é csak, vagy most álmodom,
Miért, miért e percnyi öntudat,
Hogy lássuk a nemlét borzalmait? –
- „Van-é jutalma a nemes kebelnek?”
- „E szűkhatárú lét-e mindenem?”
- „Megy-é előbbre majdan fajzatam, nemesedvén, hogy trónodhoz közelgjen?”
- „Van-e jutalma a nemes kebelnek, melyet kigúnyol vérhullásáért a kislelkű tömeg?” (Madách Imre: *Az ember tragédiája*)
- „miért nő a fű, hogyha majd leszárad?” (Babits Mihály: *Esti kérdés*)
- „Felelj - /innen vagy?” (József Attila: *Elégia*)

Egy mű értelmezése

Tamási Áron alábbi elbeszélése sok tekintetben követi a népmese műfaji hagyományait, ugyanakkor azoktól eltérő, szokatlan megoldásokkal is él. Értelmezze a művet! Kifejtésében mutassa be, hogyan érvényesülnek és hogyan módosulnak a szövegben a mese műfaj közismert kellékei! Értékelje a mű sajátos, tipikusnak nem tekinthető eljárásait! Térjen ki az elbeszélés címének értelmezésére is!

SZERENCSÉS GYURKA

Volt egyszer egy ember, s egy felesége neki. Annyira mentek ketten, hogy rendes időben egy gyermekük született.

Úgy hívták, Gyurka.

Jóféle gyermek volt Gyurka. Példája a bölcseknek már zsenge korában. Kicsivel beérte, s kézen-közön felnőtt. Magához való ésszel is rendelkezett. A dolgot nem szerette, igaz; de ezt Isten akarata szerint, az apjától örökölte.

Addig s addig, hogy legény lett belőle.

Vándorlásra adta magát. De csak akkor látta meg, hogy milyen a világ. Az egyik háztól ugyanis elküldték, a másikonál nem adtak neki enni, a harmadiktól dologgal riasztották el.

Valami vén székellyel találkozott egyszer.

– Hó! – mondta neki kurtán, mert fárasztotta a sok beszéd.

Az öreg megállt, s ráhunyorított:

– Te ki vagy, hogy nekem úgy „hógatsz”?

– Én álomfejtő.

– Álomfejtő? No ügyelj, mert attól бүdösödik a hal – mondta a székely.

Még egyet-kettőt mondtak egymásnak, de nem találtak össze, s tovább mentek.

Ekkor egy úr jött, s Gyurka felbízta:

– Ejtsen el egy piculát, hogy kapjam meg!

– Eredj, s dolgozzál! – felelte az úr.

Erre otthagya őt is, s elment, s lefeküdt az erdőben egy fa alá. Aludt hét esztendeig, s akkor valami kutyák felriasztották. Morgott nekik Gyurka, hogy még aludni sem lehet ebben a világban, s elindult ismét.

Elért egy faluba, s ahogy vánszorgott keresztül azon, hát az egyik kapuban, valami rovásos széken, módosan üldögél egy ember.

– Nem kell magának egy szolga? – kérdezte Gyurka.

– Gyere, s állj bé! – mondta az ember.

Megegyeztek, aztán jóllaktak, s ittak reá.

Másnap szántani küldte két ökörrrel Gyurkát a gazda. Ő kiment, s egész nap döglődött a falu végén, s este hazament.

– Mennyit szántottál? – kérdezte az ember.

– Fel én az egészet – felelte Gyurka.

Így szántott három napig szájjal. Akkor titkon kiment a gazda, s észrevette a nagy csalást. Nem szólott semmit Gyurkának, csak egy kutyát adott másnap melléje.

Kimentek négyen ismét a földre. Gyurka leállította az ökröket, s ismét le akart feküdni, hogy szántson, de amint ezt tette volna, hát a horgasinába jól beléharapott a kutya.

– Bolond vagy-é? – nézett a kutyára Gyurka, de az eb nem tágított.

Erre felállott a legény, s így szólt:

– A kutyamarás nem jó, de a munka olyan sincs.

Azzal kirázta a tarisznyát, s a szalonnát is odavetette a kutyának.

– Isten maradjon veletek! – köszönt az ebédelő kutyának és a két ökörnek, s ismét elbaktatott a világba.

Bolygott elé s hátra valami hét esztendeig. Akkor olyan álmot látott, hogy kicsi isten lehet, csak akarni kell. A kezeit hátra tette tehát, mint a kitalálók, s szép leptiben megindult egy óriás mezőn keresztül. Egyszer elért egy nagy folyóhoz, s annak a partján leült. Olyan erősen kezdett gondolkozni,

hogyan sült el belé a feje. Amikor mégis látta, hogy semmit sem tud kitalálni, eleresztette magát, mint a többi tárgyak a világban. Szemlélődött, s várta, hogy a nagy természet mutassa meg, mitévő legyen.

Így üldögélt napnyugtáig, amikor nagyot csobbant a víz. Lassan arra nézett, s hát kacagó halak játszadoznak. Egy pillantás alatt megkívánta létüket; s bízva az Istenben is, hirtelen befordult a vízbe, mint a csutak. Nyomban érezte, hogy a farka megnőtt, s meg a lebernyegek is az oldalán. Úszni kezdett tehát, s folyton csak vizet ivott volna, mint az igazi halak.

– Ha én nem vagyok hal, akkor senki! – mondta örvendezve, s még sebesebbre fogta az úszást. Nem telt belé két perc, s már seregestől körülvették a kicsi s a nagy fürge halak. Hideg, gyilkos szemekkel nézték, s azután marni kezdték.

– Hé, testvérek! – mondta Gyurka, de a szavával sem javított semmit a dolgon. Erre fújni kezdte mérgesen a vizet, s menekült a part felé, ahogy csak tudott. Ott szárazra vetette magát, s talpra támaszkodott.

– Isten veletek! – köszönt a halaknak is, majd ismét hátratette a karjait, hogy kitaláljon valami egyebet, s megindult.

Mendegélt az áldott napon, amíg a víz leszáradt róla. Akkor újból lefeküdt, s látni kezdte az álmokat, egyiket a másik után. Valami hét esztendő aludt által emígy, de akkor érezni kezdte, mintha rágná a két fülét valami. Mozdulni akart, s hát bajosan megy. Kinyitotta a két látóját, s hát a leforgó esztendők alatt úgy felverte körülötte a helyet a fű, s úgy befonta őt is, hogy a legénykedés nehezeére esik. Kiáltott egyet, s nyomban hat nyúl szökött ki a feje mellől. Erre gondolt ő is egyet, s mozgatni kezdte az orrát s a két fülét: s egy pillantás alatt olyan baknyúl lett belőle, mintha aranyfűvön nevelkedett volna. Örömeiben toppantott a jobbik lábával, s erre nyomban egy másik nyúl került valahonnét melléje.

Éppen javában barátkoztak, amikor feltűnt egy fegyveres ember.

– Gyere, fussunk! – szólott Gyurkának a másik.

– Fusson más – mondta Gyurka, mert nem szerette pazarolni az erejét. Erre a másik elfutott, ahogy csak tudott. Ő pedig megmozgatta kacagva a bajuszát, rögtön két lábra állott, s kivetette a mellét is, mint aki legény a talpán.

Megindult ismét, s ment, mendegélt.

Egyszer elérkezett egy gyönyörű egyenes útra, s amikor kilenc nap és kilenc éjjel folyvást egyet ment azon, leült nyugodni egy kőre. Itt kiült egy telet s egy tavaszt egy helyben, s a nyár derekán éppen indulni akart újra. Előretette az egyik lábát, és elnézett az útvonalon előre. De akkor meglátott valami leányt, amint igen kellemesen mozgott messze. Fialat lehetett, mert gyorsan aprított, s a fejét peckesen hordta.

Gyurka érezte, hogy egyszerre megfutamodik benne a vér. Rég az ideje, hogy nem látott volt efféle igézetes népet. S legalább ezt az egyet nem akarta elszalasztani.

A feje berregni kezdett, mint a motor. A két karját meglebegtette, a lábát behúzta maga alá, s hát abban a percben egy fecskemadár lett belőle.

Felrepült, s keringeni kezdett a leány feje felett.

– No, Gyurka, most csirikolj! – biztatta magát, s kezdett énekelni. Egy kicsi idő múlva akkora bátorságot vett, hogy a leány vállára szállott. Ott berzengetni kezdte a tollát, s nagy gyönyörűségében folyton énekelt, miközben a leány nagy szeretettel simogatta.

Egyszer aztán a tenyerébe vette a leány, s bétette a kebelébe.

– Helyben vagyok! – örvendezett Gyurka, és rebesgetni kezdte a tollát. Aztán végső helyet keresett magának. Amikor azt megtalálta, lustán magára húzta takarónak a szerencsét, és álmodozni kezdett.

Ma is ott álmodozik bizonyosan. Jobb helyet a földön nem is találhatott.

Forrás: Tamási Áron (1897-1966): *Tamási Áron összes novellái. Kányák a templomban.* 1930-1935.

Digitális Irodalmi Akadémia © Petőfi Irodalmi Múzeum • Budapest • 2011

<http://dia.jadox.pim.hu/jetspeed/displayXhtml?offset=1&origOffset=-1&docId=437&secId=39888&limit=10&pageSet=1>

Szómagyarázatok:

picula: csekély értékű régi váltópénz

horgasin: a térdhajlatban lévő ín

leptiben: szépen lépdelve

csutak: kukoricatorzsa; kisebb szalmacsomó; fatuskó

döglődött: henyélt

egyet ment: egyfolytában, folyamatosan ment

aprított: szaporán ment

Lehetséges tartalmi elemek:

A témataartás igényének megfelelően a feladatkiírásban megjelenő szempontokra adott válaszoknak szerepelniük kell a megoldásban; a kifejtés tartalmi értékelése csak ekkor kerülhet a 20-15 pontos felső sávba.

- a szöveg nagyrészt követi a népmesére jellemző hanghordozást, népies nyelven szólal meg, a beszédmód és a szóhasználat enyhe tájnyelvi jelleget mutat
 - a főhős szintén ismerős, a 'lusta legény' típusát látszik képviselni
 - a cselekmény ugyanakkor nem egészen a szokásos módon alakul. A lusta legény nem jár pórul, de a tréfás mesék megoldását sem követi a szöveg: a mihaszna főhős sorsa nem valamilyen félreértés vagy furfang következtében alakul szerencsésen
 - konvencionális elem a meseszámok gyakori előfordulása (háromszori alakváltás, hét esztendő, kilenc nap és kilenc éjjel)
 - feltűnik néhány tipikus mesei szereplő is: a beszélő állatok, a gazda, akihez elszegődik a főhős, az öregember, akit vándorlása közben megszólít
 - a találkozások alkalmával azonban a mese hőse igen sajátosan viselkedik: az öregembert szokatlan módon, meglehetősen tiszteletlenül szólítja meg. Szolgálatait sem a megszokott formulával ajánlja fel a módos gazdának, hanem meglehetősen nyers tónust alkalmaz („*Nem kell magának egy szolga?*”). Az sem tekinthető tipikusnak, hogy a szegénylegény már vándorlása elején koldulásra adja a fejét, ahogy az úr sem tartozik a népmesék típusfigurái közé
 - a csodálatos átváltozás gyakori cselekménymozzanata a népmeséknek, ugyanakkor általában varázslat vagy boszorkányság eredményeként következik be. Szokatlan, hogy az alakváltáshoz elegendő a főhős elhatározása, nincs szükség sem varázsigére, sem rituális mozdulatsorra, sem csodatévő tárgyra vagy a segítő szerepkörében fellépő szereplő közreműködésére
 - a főhős sajátos, nem tipikusan népmesei vonásai és a szöveg népnyelvi szóhasználatától elütő szófordulatai összefüggenek egymással. Már a harmadik bekezdés fölvet egy szokásostól eltérő perspektívát: a lusta legény típusfigurájával szemben a bölcs alakját olvassa rá a főhősre („*Példája a bölcsenek már zsenge korában.*”) Ugyanakkor a komikus hangnem miatt nem világos, hogy mennyiben ironikus vagy mennyiben vehető komolyan ez a közelítésmód.
 - a „*kicsivel beérte*” fordulat ugyan nem üt el látványosan a népies beszédmódtól, de felidézheti a görög bölcselet nyomán ismertté vált meghatározást: „*A filozófus elég magának.*”
 - ezt a halvány nyomot később a bölcselet nyelvének markánsabb megidézése követi: „*eleresztette magát, mint a többi tárgyak a világban. Szemlélődött s várta, hogy a nagy természet mutassa meg, mitévő legyen.*”
 - a fenti idézet a főhős lustaságát egyfajta kontemplatív magatartásként állítja elénk, amit a világban való feloldódás és a természet faggatásának mozzanata is aláhúz
-

-
- ezt a szemlélődést az elbeszélés az álmodozással azonosítja. A főhős nem egyszerűen hétalvó vagy világ lustája, hanem „*álomfejtő*”, álmodozó figura, akit az elbeszélő egyre határozottabb rokonszenvvel szemlél. Az álmodozó nem tipikus népmesei alak, nem a közösségi szemlélet hőstípusa, inkább a romantikus individualizmus nyomait őrzi
 - a „*kicsi istenné*” válás ugyancsak felfogható a romantika titanizmusának, istenülési vágyának egyfajta játékos-humoros változataként („*Bolygott elé s hátra valami hét esztendeig. Akkor olyan álmot látott, hogy kicsi isten lehet, csak akarni kell.*”)
 - a főhős átváltozásainak sora a természet tanácsainak újabb és újabb megértési kísérlete, melyek közül az első kettő a félreértés egy-egy mulatságos példáját nyújtja
 - a mese zárlatában a szerelem nem a királylány kezének elnyeréseként, hanem a szerelemben való belefeledkezésként, elmerülésként jelenik meg. Az „*önmagát eleresztő*” feloldódás legvonzóbb változatának mutatkozik
 - a népmese és a bölcséleti hagyomány játékos összekapcsolása nem példa nélküli Tamási Áron életművében. *Jégtörő Mátyás* című regénye a mesei elemeket a lélekvándorlás platóni ihletésű gondolatával, illetve keresztény neoplatonizmus közkeletű toposzaival köti össze

Összehasonlító elemzés

Miként jeleníti meg Vörösmarty Mihály *Liszt Ferenc*hez és Illyés Gyula *Bartók* című alkotása a zene, a zeneszerző szerepét, hatását az emberek érzelmi- és gondolatvilágára? Vesse össze a két költeményt a műfaji, hangnemi, szerkesztésbeli megoldások szempontjából is! Utaljon arra is, hogyan játszik rá Illyés Gyula a Vörösmarty-műre!

<p>Vörösmarty Mihály: <i>Liszt Ferenc</i>hez</p> <p>1 Hírhedett zenésze a világnak, Bárhová juss, mindig hű rokon! Van-e hangod e beteg hazának A velőket rázó húrokon? Van-e hangod, szív háborgatója, Van-e hangod, bánat altatója?</p> <p>2 Sors és bűneink a százados baj, Melynek elzsibbasztó súlya nyom; Ennek láncain élt a csüggedett faj S üdve lőn a tettlen nyugalom. És ha néha felforrt vérapálya, Láz betegnek volt hiú csatája.</p> <p>3 Jobb korunk jött. Újra visszaszállnak, Rég ohajtott hajnal keletén, Édes kínja közt a gyógyulásnak, A kihalt vágy s elpártolt remény: Újra égünk őseink honáért, Újra készek adni életet s vért.</p> <p>4 És érezzük minden érverését, Szent nevére feldobog szivünk; És szenvedjük minden szenvedését, Szégyenétől lángra gerjedünk; És ohajtjuk nagynak trónusában, Boldog- és erősnek kunyhájában.</p> <p>5 Nagy tanítvány a vészek honából, Melyben egy világnak szíve ver, Ahol rőten a vér bíborától Végre a nap földérülni mer, Hol vad árján a nép tengerének A düh szörnyeje gyorsan eltűnének;</p> <p>6 S most helyettök hófehér burokban Jár a béke s tiszta szorgalom; S a művészet fénylő csarnokokban Égi képet új korára nyom; S míg ezer fej gondol istenésszel; Fárad a nép óriás kezével:</p> <p>7 Zengj nekünk dalt, hangok nagy tanárja, És ha zengesz a múlt napiról, Légyen hangod a vész zongorája, Melyben a harc mennydörgése szól, S árja közben a szilaj zenének Riadozzon diadalmi ének.</p>	<p>Illyés Gyula: <i>Bartók</i></p> <p>„Hangzavart”? – Azt! Ha nekik az, ami nekünk vigasz! Azt! Földre hullt pohár fölcattanó szitok-szavát, fűrész foga közé szorult reszelő sikongató jaját tanulja hegedű s éneklő gége – ne legyen béke, ne legyen derű a bearanyozott, a fennen finom, elzárt zeneteremben, mig nincs a jaj-sötét szivekben!</p> <p>„Hangzavart”?! Azt! Ha nekik az, ami nekünk vigasz, hogyan van, van lelke még a „nép”-nek, él a „nép” s hangot ad! Egymásra csikorított vasnak s kőnek szitok- változatait bár a zongora s a torok fölhangolt húrjaira, ha így adatik csak vallania a létnek a maga zord igazát, mert épp e „hangzavar”, e pokolzajt zavaró harci jaj kiált harmóniát! Mert éppen ez a jaj kiált mennyi hazugul szép éneken át – a sorshoz, hogy harmóniát, rendet, igazít vagy belevész a világ; belevész a világ, ha nem a nép szólal újra – fölségesen!</p> <p>Szikár, szigorú zenész, hű magyar (mint annyi társaid közt – „hírhedett”) volt törvény abban, hogy éppen e nép lelke mélyéből, ahová leszálltál, hogy épp e mélység még szűk bányatoroka hangtölcsérén át küldted a sikolyt föl a hideg-rideg óriás terembe, melynek csillárjai a csillagok?</p> <p>Bánatomat sérti, ki léha vigaszt húz a fülembé; anyánk a halott – a bucsúzótt ne kuplé-dal zengje; hazák vesztek el – ki meri siratni verkli futamokkal? Van-e remény még emberi fajunkban? – ha ez a gond s némán küzd már az ész, te szólalj,</p>
--	---

<p>8 Zengj nekünk dalt, hogy mély sirjaikban Óseink is megmozduljanak, És az unokákba a halhatatlan Lelkeikkel visszaszálljanak. Hozva áldást a magyar hazára, Szégyent, átkot áruló fiára.</p> <p>9 És ha meglep bús idők homálya, Lengjen fátyol a vont húrokon; Legyen hangod szellők fuvolája, Mely keserg az őszi lombokon, Melynek andalító zengzetére Fölmerül a gyásznak régi tére;</p> <p>10 S férfi karján a meggondolásnak Kél a halvány hölgy, a méla bú, S újra látjuk vésezt Mohácsnak, Újra dúl a honfiháború, S míg könyekbe vész a szem sugára, Enyh jön a szív késő bánatára.</p> <p>11 És ha honszerelmet költenél fel, Mely ölelve tartja a jelent, Mely a hűség szép emlékezetével Csügg a múlton és jövőt teremt, Zengj nekünk hatalmas húrjaiddal, Hogy szívekbe menjen által a dal;</p> <p>12 S a felébredt tiszta szenvedélyen Nagy fiakban tettek érjenek, És a gyenge és erős serényen Tenni túrni egyesüljenek; És a nemzet, mint egy férfi, álljon Érc karokkal győzni a viszályon.</p> <p>13 S még a kő is, mintha csontunk volna, Szent örömtől rengedezzen át, És a hullám, mintha vérünk folyna, Áthevülve járja a Dunát; S ahol annyi jó és rossz napunk tölt, Lelkesedve feldobogjon e föld.</p> <p>14 És ha hallod, zengő húrjaiddal Mint riad föl e hon a dalon, Melyet a nép millió ajakkal Zeng utánad bátor hangokon, Állj közénk és mondjuk: hála égnek! Még van lelke Árpád nemzetének.</p> <p style="text-align: right;">(1840)</p>	<p>szigorú, szilaj, „agresszív” nagy zenész, hogy – mégis! – okunk van remélni s élni!</p> <p>S jogunk van – hisz halandók s életadók vagyunk – mindazzal szembenézni, mit elkerülni ugysem tudhatunk. Mert növeli, ki elfödi a bajt.</p> <p>Lehetett, de már nem lehet, hogy befogott füllel és eltakart szemmel tartsanak, ha pusztít a fürgeteg s majd szidjanak: nem segítettek!</p> <p>Te megbecsülsz azzal, hogy fölfeded, mi neked fölfedetett, a jót, a rosszat, az erényt, a bűnt – te bennünket növesztel, azzal, hogy mint egyenlőkkel beszélsz velünk. Ez – ez vigasztal! Beh más beszéd ez! Emberi, nem hamis! A joggal erőt ad a legzordabbhoz is: a kétségbeeséshez.</p> <p>Köszönet érte, az erőért a győzelem-vevéshez a poklon is. Ím, a vég, mely előre visz. Ím, a példa, hogy ki szépen kimondja a rettenetet, azzal föl is oldja. Ím, a nagy lélek válasza a létre s a művésze, hogy megérte poklot szenvednie.</p> <p>Mert olyanokat éltünk meg, amire ma sincs ige.</p> <p>Picasso kétorrú hajadonai, hatlábú ménjei tudták volna csak eljajongani, vágatva kinyeríteni, amit mi elviseltünk, emberek, amit nem érthet, aki nem érte meg, amire ma sincs szó s tán az nem is lehet már,</p> <p>csak zene, zene, zene, olyan, mint a tietek, példamutató nagy ikerpár, zene csak, zene csak, zene, a bányamély ős hevével tele, a „nép jövő dalával” álmodó s diadalára ápoló, úgy szabadító, hogy a börtön falát is földig romboló, az ígért üdvért, itt e földön, káromlással imádkozó, oltárdöntéssel áldozó, sebezve gyógyulást hozó, jó meghallóit eleve</p>
--	--

	<p>egy jobb világba emelő zene –</p> <p>Dolgozz, jó orvos, ki nem andalítasz; ki muzsikád ujjaival tapintva lelkünk, mind oda tapintasz, ahol a baj s beh különös, beh üdvös írt adsz azzal, hogy a jaj siralját, ami fakadna belőlünk, de nem fakadhat, mi helyettünk – kik szív-némaságra születünk – kizenged ideged húrjaival!</p> <p>(1955)</p>
--	--

Szövegközlések: *Vörösmarty Mihály összes költeményei*. Osiris Kiadó, Budapest, 1998. P. 373-376. *Illyés Gyula összegyűjtött versei*. 2. Szépirodalmi Könyvkiadó, 1993. p.138-141. Vörösmarty Mihály *Liszt Ferenchez* című művében a versszakok megszámozása a hivatkozás megkönnyítése érdekében történt.

Szómagyarázatok:

Vörösmarty Mihály: *Liszt Ferenchez*

Hírhedett: híres, híressé vált

tettlen: tett nélküli

rokon (itt): hazafi, honfitárs

vészek hona: Franciaország (Liszt 1823-tól Párizsban élt); a 'vész': utalás az 1830-as párizsi forradalomra

rőt: vörös, vörösbarna szín

Illyés Gyula: *Bartók*

kuplé-dal: többnyire mulatóhelyeken előadott szöveges műdal

verkli: kézi hajtású zenegép, mechanikus hangszer

Picasso: Pablo Picasso (1881-1973) spanyol képzőművész, író, a párizsi iskola kiemelkedő

képviselője, a 20. századi avantgárd egyik legjelentősebb festője

példamutató nagy ikerpár: (a magyarázatok szerint) Bartók Béla és Kodály Zoltán

Lehetséges tartalmi elemek:

A témataartás igényének megfelelően a feladatkiírásban megjelenő szempontokra adott válaszoknak szerepelniük kell a megoldásban; a kifejtés tartalmi értékelése csak ekkor kerülhet a 20-15 pontos felső sávba.

A feladatkiírás szempontjai szerint értelmezendő a műfaj, a hangnem; a szerkesztésmód; a rájátszás

- műfaj: (gondolati-bölcseleti) ódák
- hangnem: az ódaiság minden mutatója érvényesül (magasztos tárgy / nemzeti problémafelvetés; a „nép” szerepe, haza-féltés); patetikus tónus; felfokozottság, rapszodikus elemekkel
- közös kiindulás (felütés): a kor legjelentősebb, külföldön legelismerettebb, világjáró magyar zeneszerzőjéhez fordulnak nemzeti kérdésekben, akiket a címben is megneveznek, valamint közvetlen megszólítási formákkal is invokálnak: *'Hírhedett zenésze ... mindig hű rokon' – 'szikár, szigorú zenész, hű magyar'*;
- maguk a megszólítások: szerkezet-tagolók
- míg Vörösmarty egy híres, sikeres kortárs európaihoz fordul (megszólít, kér, segítségül hív, példát ad, reményt keltve, egy élő művész feladataival), Illyés felmutatja egy lezárt életmű példáját, követendő alkotói magatartását

- Illyésnél éppen úgy, mint Vörösmartynál, a zeneszerző műve a múlt mélységét megszólaltató és egyszersmind a nemesebb jövőt megelőlegező és példaszerűen megteremtő alkotásnak bizonyul: *jó hallgatóit eleve egy jobb világba emelő zene*
- szerkesztésmód:
 - o gondolatmenet-tükröző, motivikus-tematikus
 - o ismétlésekkel előrehaladó, fokozó-táguló jelleggel
 - o mindkét mű a zenei hatásokat, hangzásvilágot is idézi
- Illyés tudatosan rájátszik (szabad parafrázisként) Vörösmarty művére:
 - o feltűnően: nyelvi fordulatokban, lexikai elemekkel is ('*Még van lelke Árpád nemzetének*' – '*hogyan van, van lelke még a „nép”-nek, él a „nép”*’; '*Hírhedett zenésze a világnak*' – '*(mint annyi társaid közt – „hirhedett”*’); *zengj – kizenged; húrmetonímia* (ismétlődésekkel); '*mindig hű rokon*' – '*hű magyar*’; '*a nép millió ajakkal Zeng utánad bátor hangokon*' – '*a „nép jövő dalával” álmodó s diadalára ápoló*)
 - o szerkesztésmódban és stílusesszüközökben is

További lehetséges tartalmi elemek:

- alkalmak adódtak a művek keletkezésére (1839-40: Liszt koncertezése Magyarországon; 1955: Bartók halálának 10., Vörösmarty halálának 100. évfordulója), de nem „alkalmi költemények”; nem ünnepi köszöntő ódák műfaji értelemben sem
- tágabb értelemben: ars poeticus művek; a fogalomháló ismétlődő kulcsmotívumai: *dal, ének, zene, zenész, húr, zongora*, stb. – művészetfelfogásuk: a zene (irodalom) lehetőség „hatás” elérésére, ha adekvát kifejezési formát mutatnak
- stiláris-poétikai jellemzők: jellegzetesen romantikus (Vörösmarty), illetve avantgárd utóhatásokat is tükröző, 20. századi (Illyés) költészet; de mindkettő szentenciózus, bölcséleti jellegű is
- jellemző a retorizáltság; sűrű modalitás-váltásokkal (romantikus ódaköltészet, illetve az erre rájátszás expresszív módon); az ismétlődések, gondolatrítmusok alakítják a mondatszerkezeteket, az érzelmi töltést / indulatosságot tükrözve (ezt erősítik az áthajlások / enjambement-ok is)
- a gondolatalakzatok versszervezők: ellentétezés sokféle formában (Illyésnél oxymoronok, paradoxonok is), paralelizmusok; jellemző az érvelés és a tömör szentenciózusság (axiomatikusság) váltakozása;
- a *Liszt Ferenchez* szerkezetét a három megszólítás tagolja: „*Hírhedett zenésze a világnak*” / „*Nagy tanítvány a vészek honából*” / „*hangok nagy tanárja*” (Orosz László nyomán); vagy: 4, egyre bővülő szerkezeti egység témahálóját határozza meg (6 – 18 – 24 – 36 sor): 1.: kérdés az európai magyarhoz, meghallgatásért kiáltva; 2.: a sors és bűneink nyomorította elmúlt századok és a jobb jelen szembeállítás; 3. felszólítás a harci riadó, feledtető diadalmi ének elzengésére; 4.: felismerés, kétségbeesés, múltidézés, közös cselekvés (Szigethy Gábor nyomán)
- a *Bartók* 2-15 szótag közötti sorhosszúságú, 112 soros, halmozott áthajlásokkal kapcsolt, külsőleg szabálytalanul bontott szerkezetét – pl. 1-39.; 40-79; 80-112. sor (pl. Vasy Géza nyomán) – is tagolja a zeneszerzőhöz fordulás, de nem szakasznyitásként, hanem záró részek kezdéseként („*Szikár, szigorú zenész, hű magyar*” / „*Te megbecsülsz azzal, hogy fölfeded*” / „*Dolgozz, jó orvos*”); a felütés éles ellenpontozással a kor hivatalos művészetfelfogásának Bartók-fogadtatására alapoz (*nekik – nekünk; hangzavar – vigasz, harmónia*), majd tágítja a fogalomköröket (a zeneszerző és a „népi” gondolat; a bajokkal való tényleges szembenézés egyén / haza / emberiség jelentésszinteken; az igazság kimondásának szükségessége)

-
- az irodalmi stílustörténeti jegyek mindkét műben összhangban állnak a megidézett komponisták zenéjével
 - a verselési formák is zeneiek (trochaikus lejtés és belejátszó ütemezés, 4 keresztrimes sor párrímes lezárással strófaként; gondolatritmusos szerkezethez illeszkedő rímelhelyezkedés)
 - nyelvhasználat, lexika, képalkotás: Vörösmarty jellegzetesen romantikus, emelkedett eszközeire rájátszik Illyés, így nála ez helyenként archaizált, szinte biblikus megoldásokat eredményez (és ezt élesen kontrasztoszza a köznapi fordulatokkal)
 - tárgy: aktuális kor-problémák felvetése (közéletiség); a múlt – jelen – jövő szerepének, lehetőségeinek számbavétele a nemzeti sorsról reflektálva
 - de: más közéleti, kultúrpolitikai (művészetfelfogásbeli) helyzet a kiváltója a lírai alaphelyzetnek – várákozás, remény, eszményi példa felmutatása, illetve az igazság kimondásának igénye –; más nemzeti (és általános emberi) problémák adottak; más stílustörténeti korszakban (a rájátszások mellett / ellenére is)

MELLÉKLET

A szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibák jelölése

Hiányzó bekezdés jele: fordított z-betű.

Fölösleges bekezdés (álbekezdés): jele

Szövegbeli hiány jele: √

Egyéb szövegalkotási hiba jele: - - - - -

Tartalmi hiba: _____

Szórend, mondatrend, a bekezdések sorrendje: 1. 2. 3.

Logikai hiba, ugrás a mondatok (tagmondatok) között: ⇨

Logikai hiba, ugrás a bekezdések (a szöveg nagyobb egységei) között: ⇩

Logikai vagy nyelvi ellentmondás: ↔

A nyelvhasználati hibák jelölése: ~~~~~~

Egybeírás jele: ⊥

Különírás jele: ⊥

A helyesírási hibák jelölési formái: durva hiba: 3 vonalas aláhúzás; súlyos hiba: 2 vonalas aláhúzás; egyéb hiba: 1 vonalas aláhúzás. Vagy: a hibapont száma a margón a hibával egy sorban, a hiba bekarikázva.

Az íráskép értékelése

Teljesítményszintek

Az íráskép rendezett, olvasható: nincs levonás.

Az íráskép rendezetlen: –1 pont.

Pongyola ékezethasználát: –1 pont.

Az íráskép helyenként nehezen olvasható, általában rendezetlen: –2 pont.

Az íráskép zömében alig olvasható és/vagy értelemzavaróan rendezetlen: –3 pont.

A helyesírási típushibák pontozása

Durva hiba (3 pont)

1. a mássalhangzók időtartamának hibás jelölése közhasználatú szavakban
2. az összeolvadás, a részleges hasonulás, az írásban jelöletlen teljes hasonulás és a kiesés hibás írásmódja
3. kis- és nagy kezdőbetű tévesztése közhasználatú tulajdonnevek (pl. *Magyar Tudományos Akadémia, Természet Világa*), melléknévek és egyelemű tulajdonnévből képzett melléknév (pl. *francia, balatoni, adys*) esetében
4. igekötős igék hibás egybe-, illetve különírása
5. tagadószó egybeírása az igével, tagadott szóval, tagadott kifejezéssel
6. az *ly – j* tévesztése közhasználatú szótőben és toldalékban, az *ly – j* hiánya vagy kiejtés szerinti jelölése
7. felszólító módú igealakok hibái

Súlyos hiba (2 pont)

1. közhasználatú szavak/összetett szavak különírása, illetve szókapcsolatok egybeírása
2. közhasználatú szavak elválasztása
3. magánhangzók időtartamának tévesztése közhasználatú szavakban és toldalékokban
4. mondatkezdő nagybetű tévesztése

Egyéb hiba (1 pont)

1. nem közhasználatú szavak durva és súlyos hibái
 2. köznevek kezdőbetűjének tévesztése (pl. *világháború*)
 3. kezdőbetű tévesztése több elemből álló tulajdonnévből képzett melléknév esetében (pl. *Nagy-New York-i, budapest – bécsi, Csokonai Vitéz Mihály-os*)
 4. betűtévesztés
-

Központozási hiba (összesen maximum 5 pont)

1. mondatzáró írásjelek; tagmondatok közötti írásjelek; mondatrészek közötti írásjelek hiánya vagy téves jelölése (5–6 tévesztés 1 hibapont)
2. egyéb írásjelek hiánya vagy téves jelölése (5–6 tévesztés 1 hibapont)

A helyesírási hibapontok kiszámítása

Fontos, hogy a helyesírási hibák jelölése tájékoztasson a hibák minősítéséről is.

Ismétlődő hibáért minden hibatípusban csak egyszer számítható hibapont. Csak az ugyanabban a szóban (szótőben vagy toldalékban) elkövetett megegyező hiba és a központozási hibatípus számít ismétlődő hibának.

A közhasználatú szó fogalma bizonyos fokig környezet- és műveltségfüggő. Megítélésében meghatározóak a középiskolai tanulmányok, ugyanakkor a vizsgatárgy fogalomkincse közhasználatúnak tekintendő (pl. *metafora*).

A nyelvhelyességi hiba nem helyesírási hiba.

Az idézetekben elkövetett helyesírási hibákat ugyanúgy durva, súlyos és egyéb hibatípusba sorolja a tanár, ha a vizsgázónak volt lehetősége az idézet szövegének ellenőrzésére. Ha a vizsgázó emlékezetből idéz, és esetleg téved, hibáit az egyéb hibák közé kell sorolni. A költői-írói helyesírás átvétele a tanuló saját szövegében nem hiba, ha az idézet jelölt, szó szerinti; amennyiben jelöletlen és/vagy tartalmi idézet, akkor a hibának megfelelő pontszámot kell levonni.

A helyesírási hibákat a szövegértési és a szövegalkotási feladatokban együttesen kell figyelembe venni.

A vizsgázó összpontszámából maximum 15 vizsgapontot lehet levonni. (Tehát 31 vagy annál több hibapont esetén is értelemszerűen 15 vizsgapontot.) A helyesírási hibapontok átszámítása vizsgaponttá a következő módon történik:

Hibapont	Levonás
1–2	0
3–4	1
5–6	2
7–8	3
9–10	4
11–12	5
13–14	6
15–16	7
17–18	8
19–20	9
21–22	10
23–24	11
25–26	12
27–28	13
29–30	14
31–	15